

Rikšiem, bērit, es palaidu

2016. gada atbalstītais projekts “Rikšiem, bērit, es palaidu” ir Stopiņu novada domes finansēto projektu konkurss, kurā Ulbrokas bibliotēka piedalās otro reizi. Projekta pamatā **viensētu stāsti: Ulbrokas muižas kalēja un saimnieces mīlas stāsts. Kaluma zīmes Igalu un Zeltiņu dzimtas likteņos - mājas “Akācijas”, Ulbroka, Stopiņu novads.**

Īss projekta apraksts.

“Akācijas” ir viensēta ar senu un teiksmainu vēsturi. Mājas celtniecība sāka 1916. gadā, kad Ulbrokas muižas kalējs Rihards Igals, iegūst barona F. fon Mengdema labvēlību un nelielu zemes platību, lai sāktu savas mājas un smēdes celtniecību. Viensētu aptver individuālā apbūve – dzīvojamā un saimniecības ēka, kas ir iekļauta Stopiņu novada kultūras kanonā, jo celta līdz 1940. gadam. Stāsta liecinieces ir senās fotogrāfijas un mazmeitas Māras Zebaueres mutvārdu vēstures liecības. Ulbrokas bibliotēkas pētniecības projekta “Senās mājvietas Stopiņu novadā” izstrādes materiālos (2013) dokumentēts ar leģendām apvīts “Akāciju” mājas stāsts, kas šogad atzīmē simtgadi.

Plānotajam pasākumam, kas balstīts uz vēsturiskiem faktiem, ir ne tikai vietējas nozīmes kultūrvēsturisks aspekts, to raksturo kalējmeistara amata prasmes Latvijā gan tos laikos, gan šos laikos, demonstrējot vecmeistaru gudrību un “kurpes” rikšotājiem. Stāsts kopumā atgādina arī par Ulbrokas muižas vēstures liecībām laikmeta griežos.

Nepieciešamības pamatojums.

Muzeja nakts notikumi aicina vērīgi palūkoties uz lietām sev apkārt! Daudzas no tām raksturo mūsu novada dzīvesziņu, citas apliecina mūsu senču vai līdzcilvēku radošo izdomu, amata prasmi vai mūžīgi mainīgo modi. 2016. gadā muzejnieku un bibliotekāru nemateriālā kultūras mantojuma filozofisko nozīmi raksturo jēdziens DURVIS. Ir laiks un iespēja atvērt durvis projekta “Senās mājvietas Stopiņu novadā” (2013) apzinātām kultūrvēsturiskām un

mutvārdu vērtībām, radīt tās pieejamas citām viensētām, interesentiem un kalēja amata zinātājiem. Atgādināt mītiskos priekšstatus folklorā – zemes kalēja pārdabiskās spējas un ar Velnu slēgtās derības.

Projekta mērķis.

Tradīciju apzināšana un sevis identificēšana novada kultūrtelpā, atverot mājas “Akācijas” durvis sena stāsta un amata prasmēm. Stiprināt dzimtas vēsturisko mantojumu un amata prasmi.

Mērķa grupa.

Pētnieciskā projekta izstrādes dalībnieki, viensētu saimnieki, interesenti, kultūrvēsturiskā mantojuma vērtētāji, zināmi sabiedrības pārstāvji un Muzeja nakts pasākumu apmeklētāji.

Partneri.

Dalībnieki – Janīna Kursīte, LU profesore folkloristikā.

Eksperti un konsultanti - Ivo Miķelsons, zirkalēja meistardarbnīca un amata demonstrējumi; Armands Šteins - “Armanda lauku jātnieku klubs”, Salaspils novads, “Mašēni”, ģipšnieks un zirga pajūga brauciena nodrošinātājs.

Partneri – SIA “La VISION” pakalpojuma sniedzēji – suvenīru un ielūgumu kartiņu izgatavošana.

Paredzamais rezultāts.

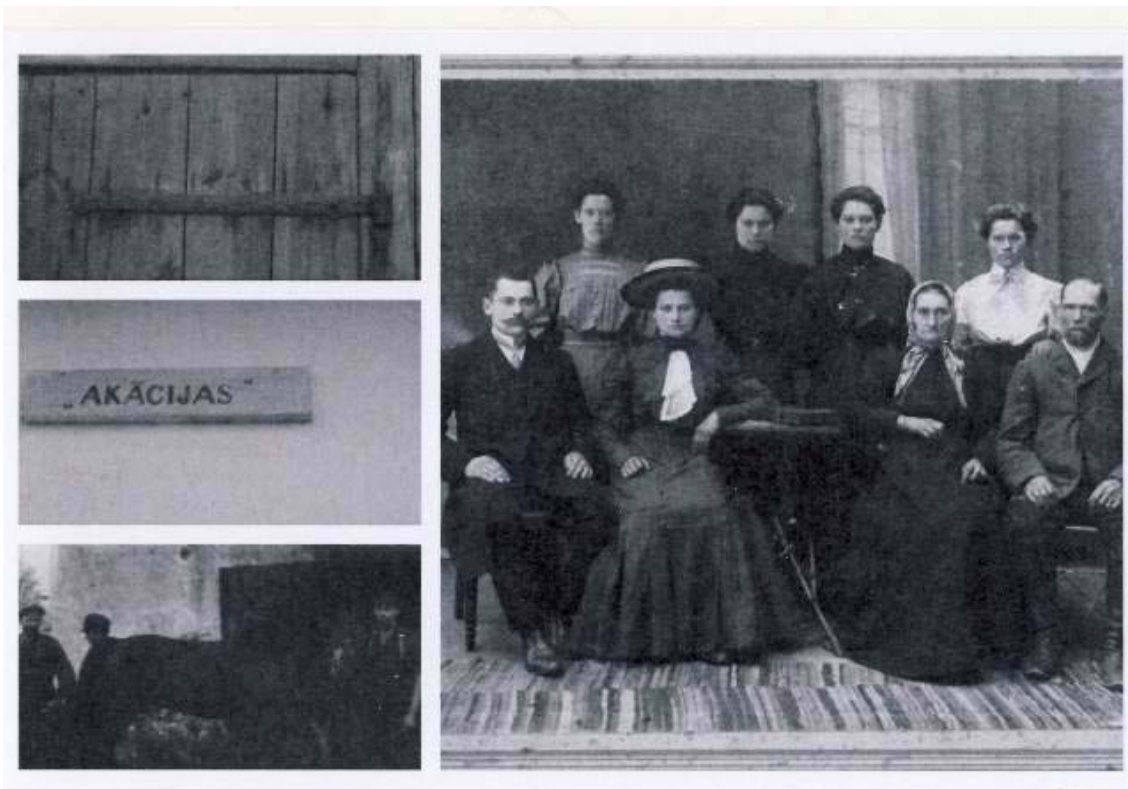
Apzinātā pētniecības projekta „Senās mājvietas Stopiņu novadā” dalībnieku satikšanās un vienas viensētas kultūrvēsturiskā mantojuma kolekcijas vērtību aktualizēšana. Lai arī daļēji zudusi, apzinātā šodienas seno māju realitāte ir gan lietišķa un saimnieciska, gan mainīta un mainīga, bet spējusi saglabāt dokumentētas liecības - fotogrāfijas, priekšmetus, atmiņu stāstus. Pasākuma pamatā Igalu dzimtas amata prasmes, vēsturiskais darbošanās laiks un piederības stāsts. Sena amata prasmju demonstrēšana un mājas simtgadnieces stāsta atklāšana. Šīs mājas ļaudis zina stāstīt par Ulbrokas muižas kalēja Riharda Igalu un saimnieces Zelmas Leitlands satikšanos, kāzām un turpmākajām dzīves gaitām (20.gs.). Savas identitātes un vērtību apzināšanas jautājums, ko apliecina vienas dzimtas vēsturiskā atmiņa un saglabātais dzīvesstāsts. Kopējās rakstura iezīmes – pašatbildība, saimnieciskums, lepnums un dzimtas tradīciju uzturēšana.

Projekta pieteicēja.

Stopiņu novada Ulbrokas bibliotēka.

Projekta vadītāja. Stopiņu novada Ulbrokas bibliotēkas vadītāja Daiga Brigmane

Projekta pasākumam sagatavotais ielūgums:

Mājas simtgadnieces laiks - Ulbrokas muižas kalēja un saimnieces mīlas stāsts. Kaluma zīmes Igalu un Zeltiņu dzimtas likteņos.

Stopiņu novads, Ulbroka, «Akācijas», 2016. gada 21. maijs, plkst. 18:00.

Izmantotie foto no Igalu dzimtas turpinātāju arhīviem un Stopiņu novada Ulbrokas bibliotēkas projekta «Senās mājvietas Stopiņu novadā». Darbības laiks 2013. gada aprīlis - augusts. Materiāli apskatei un izziņāšanai pieejami Ulbrokas bibliotēkā, Institūta ielā 1, Ulbroka, Stopiņu novads.

Laires kalejs

Pasaka ar šādu nosaukumu par kalēju un tās puses ļaudīm vēsta senu patiesību, tik senu, cik kalēja amata prasmes vien glabā cilvēces atmiņā – “mana laime ir mans darbs” (A. Sakse). Lai gan, nevienam nav liegts ticēt laimes pakavam, kas nejausi jūs pārsteidzis ceļā.

2016. gadā muzejnieku un bibliotekāru nemateriālā kultūras mantojuma filozofisko nozīmi raksturo jēdziens DURVIS. Muzeja nakts notikumi aicina vērīgi palūkoties uz lietām sev apkārt! Daudzas no tām raksturo mūsu novada viensētu kultūrvēsturisko atmiņu, citas apliecina mūsu senču vai līdzcilvēku radošo izdomu un amata prasmi. Notikumi un cilvēku rosība mājās “Akācijas” atvēra durvis (ne)materiālā kultūrvēsturiskā mantojuma vērtībām, kas rodamas tepat Ulbrokas centrā.

Ikviens interesents varēja uzzināt par Ulbrokas muižas kalēja Riharda Igalis un saimnieces Zelmas Leitlands satikšanos, kāzām un turpmākajām dzīves gaitām, kas pieder vienas dzimtas – Igalu un Zeltiņu vēsturiskai atmiņai. Pateicoties saglabātajām fotogrāfijām, dažādiem sadzīves priekšmetiem un atmiņu stāstiem, atklāsmei tiek celts mājas simtgadnieces stāsts. Notikumu pavērsiens ir laiks, kad Ulbrokas muiža (1901) nonāk barona F. Mengdema īpašumā. Ne tikai ēkai ir sava neatkārtojama kultūrvēsturiska vērtība, bet tieši atmiņu stāstiem, šodienas skatījumā, ir teiksmaina nokrāsa. Jāpiemin, ka senākā dzimtas fotogrāfija, kur redzama Ulbrokas muižas pils (1910), ir Gunta Strazda vecvecāku saglabāta fotogrāfija, kas vienlīdz ir Riharda un Zelmas kāzu gads. Nedaudz vēlāk muižas kalējs iegūst barona labvēlību un nelielu zemes platību, lai sāktu savas smēdes un mājas celtniecību. Šodienas skatījumā viensēta aptver individuālo apbūvi, kur rodama dzīvojamā (1916) un

saimniecības ēka, kas ir iekļauta Stopiņu novada kultūras kanonā. Dzīvojamai mājai šogad skaitāms simtais gads. Tāpēc, jo īpaši nozīmīga un vēstoša.

Vēsturiskā atmiņa mūsdienās kļūst interesanta, ja vien, ir kāds, kas to atgādina, tad nemaz tā neliekas tik tāla vēsture, bet gan dzīva un joprojām spilgta, ko šajās mājās, visiem klātesošajiem, jo īpaši dedzīgi vēstīja Māra Zebauere. Muižas barons Riharda un Zelmas kāzu dienā pamanījās nobraukt uz citiem īpašumiem, lai jaunlaulāto gods tiek viņiem pašiem. No Igalu ģimenes vidējās meitas Martas Melānijas Igals 95 gadu vecumā rokrakstā pierakstītām atmiņām uzzinām, ka „...barons aizbraucis uz otru muižu, lai netraucētu kāzās. Iedevis savus zirgus un karieti, ko uz baznīcu braukt. Zelma lūgusi viņu kāzās, bet viņš teicis, ka tad viņai vairāk vēribas jāpiegriež viņam. Un tā sākusies jauna ģimenes dzīve Ulbrokas smēdē. Abu satikšanās notikusi Ulbrokas muižā”.

Vēsturiski kalēja amats arvien godā celts un pārējo amatnieku vidū pamanāms no ārienes. Arī Rihards Igals ir sava aroda meistars, iznesīgs un prasmīgs kalējs, kā arī lepns un atpazīstams pēc lielām ūsām. Savukārt Zelma, kas bija beigusi Pernigelas muižā vācu saimniecības skolu, strādāja Ulbrokas baronam Mengdemam par saimniece. Abu satikšanās ir liktenīga, un 1910. gada 10. oktobrī tiek noderētas kāzas Ulbrokas muižā.

Stāstījumam, kas balstīts uz vēsturiskiem faktiem, ir ne tikai vietējas nozīmes kultūrvēsturisks aspekts, to raksturo kalējmeistara amata prasmes gan tos laikos, gan šos laikos. Daudziem vēl spilgtā atmiņā Riharda Igals dižais augums un vēl dižākas ūsas. Skanīgās un latviešu tautai tik liktenīgās dziesmas “Div' dūjiņas gaisā skrēja ...” skanējums “Akācijas” mājās.

Arī šodien, demonstrējot vecmeistaru gudrību un “kurpes” rikšotājiem, apbrīns un prieks par zirgkalēja amata zināšanām un attapību, pieder aroda meistaram. Zirgkalēja meistardarbņa un amata demonstrējumi, visa vecuma klātesošajos, raisīja nedalītu interesi un apbrīnu. Tāpat kā “noskrējiens” līdz Ulbrokas muižai zirga pajūgā, tikai neticīgajiem liedza laimi.

Ir aizvadīts laika nogrieznis, ko var redzēt vai neredzēt, var vienkārši izdzīvot, pašiem piedaloties tā atklāšanā. Paldies “Akācijas” mājas Māras labvēlībai, sirsnībai un dzīvespriekam! Paldies, mazdēla Artūra ģimenei un dzimtas turpinājumam mazajos atzaros, kas simboliski un praktiski sauktos dzimtas koks. Ir tāda sajūta, ka mājai laimes kalēja dvēsele, jauna elpa un zaļojošs dzīvotprieks.

Paldies visiem pasākuma līdzdalībniekiem un notikuma atklājējiem.

Daiga Brigmane, Stopiņu novada Ulbrokas bibliotēkas vadītāja
2016. gada 24. maijā

